

Prikaz projekta finansira EU

Ministarstvo održivog razvoja
i turizma Crne Gore

ZELENA EKONOMIJA

Poštovani,

Pred Vama je brošura izrađena u okviru projekta „Inicijativa za Zelenu ekonomiju“ koji realizuje FORS Montenegro – Fondacija za razvoj sjevera Crne Gore, a finansira Evropska unija. Projekat ima za cilj povećanje uključenosti organizacija civilnog društva u izradu i implementaciju lokalnih javnih politika i planova vezanih za zaštitu životne sredine kroz jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva da učestvuju u donošenju odluka i formulaciji javnih politika i promovisanje koncepta zelene ekonomije i njenog značaja za razvoj zajednica kroz inicijative civilnog društva.

Ovaj dvadesetmesečni projekat se realizuje u sjevernom regionu Crne Gore i okuplja organizacije koje se bave zaštitom životne sredine i socijalnim pitanjima. Projekat uključuje izgradnju njihovih kapaciteta kroz treninge na temu: Upravljanje projektnim ciklusom, Javno zastupanje i lobiranje, Učestvovanje u donošenju odluka i Praćenje javnih politika.

Druga komponenta projekta je promocija koncepta zelene ekonomije kao mehanizma dostizanja održivog razvojase realizuje kroz zajedničke aktivnosti uključenih organizacija civilnog društva. Poseban akcenat je stavljen na uključivanje mlađih, i njihovu edukaciju po pitanju zaštite životne sredine i održivog razvoja i njihovo učešće u donošenju odluka, a što se postiže kroz treninge, predavanja i publikacije. Projekat se realizuje u partnerstvu sa Centrom za okolišno održivi razvoj – COOR iz Bosne i Hercegovine.

Svjedoci smo ekonomske krize kao i efekta prekomjernog trošenja resursa i uništavanja ekosistema. Zelena ekonomija je u poslednjih par godina promovisana kao velika promjena u razmišljanju i smatra se za jedno od mogućih uspješnih rješenja za poboljšanje ekonomskog rasta a istovremeno smanjenja potrošnje resursa i sprječavanje uništavanja ekosistema.

U cilju boljeg razumijevanja koncepta zelene ekonomije, ova brošura sadrži neke osnovne informacije o samom konceptu i njegovoj primjeni u svijetu.

Namjera FORS Montenega nije da nameće mišljenje niti da zastupa određeni stav već da doprinese boljem razumijevanju pojma Zelene ekonomije i šta ona, kao relativno nov pojam, predstavlja.

ODRŽIVI RAZVOJ

Pojam održivog razvoja se najčešće dovodi u vezu sa zaštitom životne sredine, planiranjem društvenog razvoja, ekološkim, ekonomskim i političkim pitanjima. Održivi razvoj spaja ujedno brigu za živi svijet na planeti Zemlji i za očuvanje kapaciteta prirodnih resursa sa društvenim i ekološkim izazovima koji stoje pred svakim društvom, državom i čovječanstvom kao cjelinom. Aktuelnosti pojma održivog razvoja naročito doprinose izazovi koji dolaze s ugroženošću životne sredine. Neki od tih izazova su: globalno zagrijavanje, smanjivanje ozonskog omotača, „efekat staklene bašte”, nestanak šuma, pretvaranje plodnog zemljишta u pustinje, pojava kisjelih kiša, izumiranje životinjskih i biljnih vrsta itd.

Ne postoji jedinstvena i opšteprihvaćena definicija pojma održivog razvoja. Najčešće navođena definicija održivog razvoja, nalazi se u dokumentu „Naša zajednička budućnost”, koji je, na poziv Ujedinjenih nacija napisala Svjetska komisija za zaštitu životne sredine i razvoj 1987. godine. Definicija glasi: „Održivi razvoj je razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjice, a da ne dovodi u pitanje sposobnost budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe.”

Jedan od „alata“ za ostvarivanje održivog razvoja, za zaštitu i očuvanje prirodnih resursa, za obezbjeđivanje ekonomskog vrednovanja ekosistema usluga i dobara, smanjenje siromaštva, stvaranje prilika za otvaranje novih radnih mjestra i za pristojan rad i pokretanje svijeta u pravcu razvoja sa smanjenim nivoom emisija ugljen-dioksida je zelena ekonomija.

ŠTA JE ZELENA EKONOMIJA?

Još uvjek nema jedinstvene definicije na međunarodnom nivou, pa iako preovladavaju shvatanja da pojам zelene ekonomije svaka država treba da odredi samostalno i prilagodi ga sopstvenoj stvarnosti, ima dosta pokušaja da se ovaj koncept jedinstveno definiše. Program za životnu sredinu Ujedinjenih Nacija (UNEP) predstavlja zelenu ekonomiju kao ekonomiju koja kao rezultat ima povećano blagostanje ljudi i društvenu jednakost i pri tome značajno umanjuje rizike po životnu sredinu i ekološke nedostatke.

Pojednostavljeno, zelenom ekonomijom se može smatrati ekomska aktivnost koja se vrši uz niske emisije ugljenika, kroz koju se resursi efikasno troše i koja je društveno inkluzivna.

Zelena ekonomija je ona kod koje se rast dohotka i zaposlenosti stvara takvim investicijama koje smanjuju emisije ugljeničnih gasova i/ili uvećavaju efikasnost ekosistema i održavaju biološku raznovrsnost.

Mnoge zemlje, među kojima je i Crna Gora prepoznale su usvajanje pristupa zelene ekonomije kao strategiju za budućnost koja dovodi do socijalne jednakosti i smanjenja ekoloških katastrofa.

U praksi, kada se govori o zelenoj ekonomiji misli se uglavnom na razvoj zelenih, ekonomskih grana poput obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti i organske poljoprivrede.

Koncept zelene ekonomije podrazumijeva široko korišćenje obnovljivih izvora energije, povećanje broja radnih mesta i investicija u takozvanim zelenim granama industrije. Zelenom ekonomijom se postiže rast primanja i zaposlenosti i to javnim ili privatnim investicijama kojima se:

- smanjuju emisije ugljeničnih gasova i drugih zagađenja,
- ostvaruje energetska efikasnost i efikasnost u potrošnji resursa,
ili
- vrši prevencija gubitaka biodiverziteta i usluga ekosistema.

ZELENA EKONOMIJA I ODRŽIVI RAZVOJ

Održivi razvoj ima 3 glavna temelja:

- zaštita životne sredine,
- društveni razvoj i
- ekonomski razvoj.

Zelena ekonomija takođe počiva na ovim principima i vidi se kao dobar put i velika šansa za postizanje održivog razvoja. Zelena ekonomija, posebno korišćenje obnovljivih izvora energije, je od ključnog značaja i za podizanje životnog standarda.

Postoji očigledna potreba da se ekonomski i ekološki stavovi integrišu u procesu razmatranja i odlučivanja, kako bi sigurnim koracima uspostavili korijene zelene ekonomije. Poznato je da ekonomski i ekološki problemi ne moraju biti u sukobu, već nekad slijede isti tok.

NAGLI PORAST INTERESOVANJA SVIJETA ZA ZELENU EKONOMIJU REZULTAT JE DVA FAKTORA:

1. Porasta svijesti ljudi o veličini ekološke krize i globalnih ekoloških problema te kontinuiranom pogoršanju stanja ekosistema i gubitka usluga koje oni pružaju.
2. Svjetske ekonomske krize i talasa nezaposlenosti, koji je zahvatio i brojne razvijene zemlje, i koji zahtijevaju rješenja za oporavak.

ZAŠTO ZELENA EKONOMIJA?

- zbog krize u ekonomiji, društvu i životnoj sredini koji dolaze od pretjeranog iscrpljivanja resursa;
 - to je ekonomski „motor“ ka ostvarivanju održivog razvoja;
 - može da utiče na povećanje dohotka i zaposlenosti uz istovremeno smanjenje rizika po životnu sredinu.

Zelena ekonomija predstavlja alternativnu viziju za rast i razvoj, u kojima su privredni rast i napredak u životima ljudi generisani u skladu sa održivim razvojem.

Iako postoje različite vizije o tome šta zelena ekonomija obuhvata, ovaj koncept zaslужuje interesovanje, jer predstavlja mogućnost za poboljšanje uslova života.

STRATEGIJA ZA BUDUĆNOST PLANETE

Prirodni resursi su ograničeni i njihovo nekontrolisano korišćenje može da izazove propast ekonomije i krah društva, ako se pitanje čuvanja resursa i životne sredine ne postavi kao najviši prioritet. Smanjenje potrošnje energije i efikasno upravljanje energijom, smanjenje zagađenja životne sredine i emisije ugljen-dioksida i povećanje dijela obnovljivih izvora energije su važni ciljevi koji se postavljaju kako ispred pojedinca tako i ispred države. Na taj način stvaramo privredu koja zadovoljava potrebe ljudi, trajno i održivo.

Jedno od ponuđenih rješenja je koncept zelene ekonomije koji rješava navedene faktore kroz stimulisanje novih grana ekonomije čime bi se došlo do smanjenja zagađenja životne sredine i iscrpljivanja resursa.

KOJE SU PREDNOSTI USVAJANJA ZELENE EKONOMIJE?

- smanjuje emisije ugljen-dioksida (CO₂),
- smanjuje zagađenja,
- koristi prirodne resurse na efikasan način,
- povećava kvalitet života ljudi,
- sprječava gubitak biodiverziteta,
- podržava socijalne jednakosti,
- obezbeđuje realan ekonomski rast,
- teži ka smanjenju siromaštva,
- teži smanjenju rizika po životnu sredinu,
- utiče na otklanjanje negativnih ekoloških posljedica i
- otvara radna mjesta.

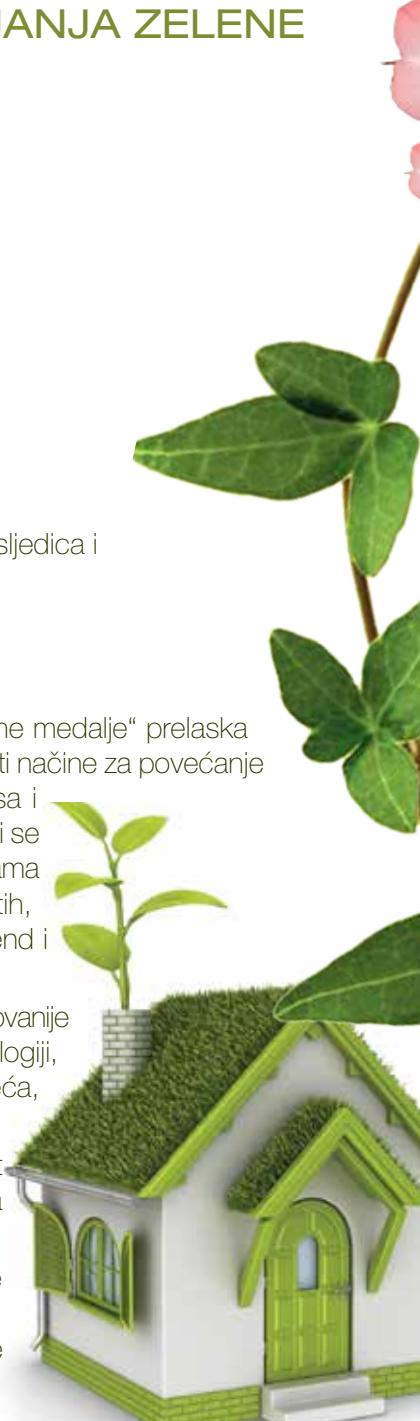
Šta se zamjera ovom konceptu?

Ono što je bitno je i sagledavanje „druge strane medalje“ prelaska na zelenu ekonomiju, a to je da treba dobro proučiti načine za povećanje našeg blagostanja bez povećanja trošenja resursa i uticaja na životnu sredinu. Jednostavno rečeno, svi se moramo uključiti, štedjeti i čuvati životnu sredinu. Sama ušteda resursa ne garantuje stalnost ili povećanje istih, pa se iz tog razloga treba fokusirati i na status, trend i ograničenja prirodnih sistema.

Pokretanje i stavljanje ideje u stvarnost je komplikovanije nego što izgleda, jer zahtijeva i inovacije u tehnologiji, kao i mnoge druge promjene: organizacije preduzeća, gradova....

Ovakve promjene podrazumijevaju umiješanost svih aktera na planeti kako na globalnom tako i na individualnom nivou.

„Ozelenjavanje“ podrazumijeva i dodatne troškove, pa je pitanje koliko prosječan građanin, privrednici, ali i država, imaju sredstava da se uključe u ovaj proces.

KLJUČNI SEKTORI ZA UVODENJE ZELENE EKONOMIJE?

1. Poljoprivreda - ostvaruje najveći doprinos BDP-a (bruto društvenog proizvoda) u mnogim zemljama u razvoju. U svijetu zapošljava približno 1,3 milijarde radnika.
2. Prostorno planiranje u gradovima - to su mjesto gdje živi polovina svjetske populacije. Dobro osmišljeni gradovi imaju veliki potencijal da se na pravi način kombinuju efikasnost resursa sa ekonomskim i socijalnim prilikama.
3. Građevinarstvo - zgrade su „krivci“ za preko 40% potrošnje ukupne svjetske primarne energije. Nove zelene zgrade mogu da pomognu zemljama u razvoju da zadovolje dodatnu tražnju za stambenim zgradama.
4. Energetika - obnovljivi izvori energije treba da se udvostruče do kraja 2050. godine prema scenariju zelene ekonomije.
5. Šumarstvo - nestaju velikom brzinom zbog prekomjerne upotrebe. Akcija koja se sprovodi na međunarodnim i nacionalnim nivoima ima za cilj da se otvore nova radna mjesta u oblasti šumarstva.
6. Ribarstvo - godišnji profit od ribarskih preduzeća širom svijeta iznosi oko 8 milijardi dolara, i direktno i indirektno podržavaju 170 miliona radnih mesta.
7. Industrijska proizvodnja - troši trećinu globalne energije, emituje četvrtinu ukupnih svjetskih emisija gasova staklene bašte, i predstavlja značajan dio osnovnog resursa.
8. Turizam - akcenat je na ulaganju u održivi turizam čija rješenja mogu doprinijeti održivom razvoju i transformaciji u zelenu ekonomiju na nacionalnom i globalnom nivou.
9. Saobraćaj - Ulaganjem u „zeleni“ saobraćaj omogućava se smanjenje zagađenja vazduha u gradovima kao i mnogi troškovi kroz stvaranje zelenih radnih mesta, posebno kroz razvoj javne saobraćajne infrastrukture, ublažavanje siromaštva kroz povećanu dostupnost transporta i poboljšanje pristupačnosti tržišta i drugih bitnih objekata.
10. Upravljanje otpadom - generiše ekonomske, socijalne i zdravstvene troškove širom svijeta. Čvrsti otpad troši i do 2% BDP-a u zemljama u razvoju i do 50% administrativnih troškova budžeta gradova.
11. Voda - predstavlja globalni nedostatak koji će uticati na budućnost svih ljudi planete. Trenutna raspodjela voda, cijene i investicione politike i prakse smanjuju mogućnosti za ekonomski i društveni napredak.

BITNI DATUMI U NASTANKU ZELENE EKONOMIJE

- Na Svjetskoj konferenciji Ujedinjenih nacija o životnoj sredini, održanoj u Stokholmu 1972, veza između ekonomskog razvoja i zaštite životne sredine prvi put je vidjela svjetlo dana u međunarodnoj agendi.
- Godine 1983. Generalna skupština UN osnovala je Svjetsku komisiju za životnu sredinu i razvoj (Komisija Brundtland, nazvana po predsjedavajućoj). Tada je nastao dokument „Naša zajednička budućnost“ u kome je izložen koncept održivosti sa ekološkim, ekonomskim i socijalnim aspektima.
- Konferencija Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoja održana je u Rio de Žaneiru 1992. Neformalno je nazvana Samit o Zemlji. Na konferenciji je osnovan Globalni fond za životnu sredinu (GEF), koji je danas najveći finansijer projekata za poboljšanje globalnog okruženja u četiri oblasti: klimatske promjene, gubitak biodiverziteta, zagađenje međunarodnih voda i trošenje ozonskog omotača. Agenda 21 (označava 21. vijek) je akcioni plan UN u vezi sa održivim razvojem koji je donijet na ovoj konferenciji.
- Jedna od najznačajnijih konferencija na ovu temu je i Svjetski samit o održivom razvoju u Johanesburgu 2002. godine.
- Nakon toga održana je konferencija Ujedinjenih nacija o održivom razvoju Rio +20 u Brazilu 2012, povodom konferencije Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju koja je održana 1992. godine.

KONFERENCIJA UJEDINJENIH NACIJA O ODRŽIVOM RAZVOJU (RIO 20+)

„Održivi razvoj nije opcija! To je jedini put koji omogućava da čitavo čovječanstvo dijeli (ima) pristojan život na našoj planeti. Rio+20 pruža ovoj generaciji priliku da izabere pravu putanju“, Ša Zukang, generalni sekretar konferencije Rio+20.

Konferencija Ujedinjenih nacija o održivom razvoju održana je u Brazilu, u Rio de Žaneiru od 20. do 22. juna 2012. godine. Konferencija je bila fokusirana na sledeće teme:

- Zelena ekonomija u okviru održivog razvoja i smanjenja siromaštva;
- Institucionalni okvir za održivi razvoj.

Glavna poruka ove konferencije je bila kako unaprijediti djelovanje na održivi razvoj i na taj način oblikovati održivu budućnost za dobrobit planete i svih nas. Akcenat je bio na nizu globalnih pitanja koja se odnose na pristup čistoj energiji, bezbjednosti hrane, vode kao i održivi transport.

Na Rio+20 Konferenciji učestvovao je veliki broj predsjednika država i vlada, predstavnika privatnog sektora, nevladinih organizacija i drugih grupa. Crnu Goru su predstavljali: predsjednik Vlade, ministar finansija, potpredsjednik Privredne komore, predstavnik Ministarstva vanjskih poslova i EU integracija Crne Gore i predstavnik kancelarije za podršku rada Savjeta za održivi razvoj i predstavnici NVO sektora: Expeditio, Green Home i FORS Montenegro.

Razmatrano je kako na nivou planete, zajedničkim naporima, možemo smanjiti potrošnju resursa koje nam je zemlja stavila na raspolaganje i kako zaštititi životnu sredinu, a sve u cilju dostizanja boljih uslova za život za nas i generacije koje dolaze.

Usvojen je i završni dokument pod nazivom „Budućnost koju želimo“. Ovaj dokument definije osnovne principe prelaska na održivi razvoj koji podrazumijeva ekonomski i socijalni napredak uz očuvanje životne sredine. Takođe potvrđuje princip zajedničke, ali diferencirane odgovornosti zemalja koje imaju različit stepen ekonomskog razvoja, a i uvršten je pojam „zelene ekonomije“ kao instrument za održivi razvoj, navedeni zadaci borbe protiv siromaštva, kao i stvaranje novih radnih mesta.

BUDUĆNOST KAKVU SVI ŽELIMO

Kako možemo da utičemo na racionalno korišćenje prirodnih reusrsa?

Kao što država i kompanije obavljaju svoj dio „posla“, tako i mi građani moramo uraditi naš dio, čuvajući planetu!

ZELENA EKONOMIJA I SIROMAŠTVO

Može li zelena ekonomija da pomogne smanjenju siromaštva?

Poznato nam je da su česta zagađenja prirodnih bogatstava, počev od čiste pijaće vode u šumama pa do vazduha koji je neophodan za naš opstanak. Ovo je dovelo do visokih ekonomskih i socijalnih troškova, najviše za siromašne slojeve stanovništva. Ostvarivanje ekonomskog bogatstva, preko uništavanja biodiverziteta i ekosistema odražava se na sektore kao što su poljoprivreda, stočarstvo, ribarstvo i šumarstvo - upravo sektore od kojih se mnogi siromašni u svijetu izdržavaju!

Koncept zelene ekonomije teži ka povećanju pristupa osnovnim uslugama i infrastrukturi kako bi se smanjilo siromaštvo i poboljšao kvalitet života.

ZELENA EKONOMIJA I RADNA MJESTA

Koncept zelene ekonomije predstavlja korišćenje obnovljivih izvora energije i prirodnih resursa, gdje je glavni cilj što veći broj radnih mesta u „zelenim“ granama industrije.

Ekomska kriza koja je zadesila svjet zatvorila je mnoga radna mjesta.

Trenutno je 190 miliona ljudi nezaposleno, a dodatnih 500 miliona moraće da traži radna mjesta u narednih 10 godina.

Cilj zelene ekonomije je da obezbijedi radna mjesta u različitim oblastima privrede, a nova tržišta se stvaraju u organskoj poljoprivredi, obnovljivim izvorima energije, reciklaži, saobraćaju, solarnoj tehnologiji...To su dobri poslovi, koji

obezbjeđuju prihode, a sa druge strane ne ugrožavaju klimu i životnu sredinu. Međutim, potencijal za zelena radna mjesta zavisi od koraka i napora zemlje da razvije zelenu ekonomiju, i osmisli politiku koja će privući investicije.

Takozvani „zeleni poslovi“ pomažu u smanjenju emisije ugljen-dioksida (CO₂) i drugih posljedica koje zagađuju životnu sredinu. Ovi poslovi čine uštede zahvaljujući minimalnoj potrošnji energije i sirovina.

Neka istraživanja pokazuju da bi žene imale veće koristi od zelene ekonomije zato što im omogućava bolji pristup poslovima i veća primanja.

Zelena ekonomija pruža sve veći broj boljih radnih mjesta i omogućava veliki procenat socijalne uključenosti.

Prelazak na zelenu ekonomiju može generisati 15 do 60 miliona dodatnih radnih mjesta u naredne dvije decenije i izvući desetine miliona radnika iz siromaštva.

Treba prihvatići činjenicu da svi dobri rezultati imaju jedan zajednički temelj: ekološki i društveno-ekonomski izazovi treba da budu riješeni na zajednički, sveobuhvatan način.

Najmanje polovina svih zaposlenih u svijetu, što je oko 1,5 milijardi ljudi, će biti na neki način obuhvaćeno prelaskom na ekološku ekonomiju u svim privrednim granama.

U Evropskoj uniji, na primjer, blizu 15 miliona ljudi već radi na mjestima koja direktno ili indirektno pomažu u zaštiti biološke raznovrsnosti i obnovi prirodnih resursa i šuma.

ŠTA SU ZELENI POSLOVI?

Pod zelenim poslovima podrazumijevaju se poslovi koji smanjuju potrošnju energije i sirovina, ograničavaju emisiju štetnih gasova, smanjuju otpad i zagađenje,štite i obnavljaju ekosisteme. Ovakvi poslovi se stvaraju širom svijeta, i veoma su raznoliki, zavisno od sektora i države u kojoj se obavljaju.

Zaokret prema zelenoj privredi djeluje i na radna mjesta, nastaje i nastaju nova zanimanja, neka će biti zamijenjena, neka će potpuno nestati, a neka će se transformisati i predefinisati.

U sektore koji imaju najveći potencijal stvaranja novih zelenih poslova spadaju:

- poljoprivreda / proizvodnja organske hrane,
- masovni transport,
- energetska efikasnost u izgradnji, industriji i sektoru transporta,
- upravljanje otpadom,
- održiva poljoprivreda i šumarstvo i
- različite ekološke usluge (ekološko savjetovanje, inženjering i slično).

U današnjem vremenu velike ekonomске krize ne propadaju samo poslovi bez budućnosti, već i oni perspektivni. Nakon stabilizacije i povećanja procenta zaposlenja i potrošnje kada treba uhvatiti i održati korak s razvijenim ostatkom svijeta – na red dolaze poslovi budućnosti. Šta će se raditi za 10, 20 godina? Velika je mogućnost da to zanimanje danas ne postoji!

KOLIKO SU ČESTI „ZELENI“ POSLOVI?

Tradicionalni poslovi, zaposlenja i karijere se ne mogu zaštititi od izumiranja, ali se mogu pripremiti za budućnost transformišući se u druga zanimanja ili specijalizovati se za određeni tip tržišta.

Neki „zeleni“ poslovi se lako prepoznaju i već postoje. To su npr. instaliranje solarnih panela ili vjetrogeneratora.

U današnjem vremenu velike krize ne propadaju samo poslovi bez budućnosti, već i oni perspektivni. Nakon stabilizacije i povećanja procenta zaposlenja i potrošnje treba uhvatiti i održati korak s razvijenim ostatkom svijeta – na red dolaze poslovi budućnosti. Šta će se raditi za 10, 20 godina? Velika je mogućnost da to zanimanje danas ne postoji!

ZELENI GRAD

Urbano planiranje može jednostavno da doprinese razvoju zelene ekonomije kroz transformaciju tradicionalnih zajednica u moderne održive zajednice.

Održivi grad ne može da funkcioniše nezavisno od okruženja već mora biti u njega integrisan. Postići takvo okruženje podrazumijeva veoma kompleksan sistem planiranja grada i upravljanja njegovim unutrašnjim tokovima i resursima. To prije svega znači da planeri moraju stremiti ka novim ekološkim metodama planiranja koje će doprinositi uspostavljanju ravnoteže između ekologije, ekonomije i životne sredine. U budućnosti grad mora da postane takav da ga karakteriše veća gustina naseljenosti i smanjena emisija CO₂. Gradovi koji podržavaju zelene ekonomije kvalitet života mijere kroz stanje vazduha, biodiverziteta, kroz kvalitet hrane i proizvoda, zdravlje ljudi, kvalitet stanovanja, način upravljanja otpadom i kroz potrošnju raspoloživih resursa. Da bi sve to postigli gradovi moraju da pronađu suptilne metode planiranja koje će podstići razvoj zelene ekonomije. To takođe znači da treba uspostaviti niz pravilnika i propisa koji prate takav razvoj i planiranje. Kroz planiranje je takođe neophodno promovisati ekološke principe u industriji, energetici, saobraćaju, trgovini i poljoprivredi. Pravilnici moraju propisati korištenje netoksičnih građevinskih materijala, zatim uslove za snabdijevanje objekata energijom iz održivih izvora, načine održavanja objekata i predvidjeti mogućnosti rekonstrukcije ili recikliranja u budućem životu objekta.

I vaš grad bi trebalo da ima više sportskih centara i bazena, dobro održavanih parkova i igrališta, čiste ulice sa širokim pješačkim i biciklistickim stazama, estetski uredne autobuske stanice.

Da li bi željeli da je i vaš grad - zeleni grad ?

CRNA GORA I ZELENA EKONOMIJA

Kada govorimo o Crnoj Gori i okruženju u kontekstu održivog razvoja, možemo primijetiti da je mnogo toga pokrenuto poslednjih desetak godina. Crna Gora je definisala veliki broj zvaničnih dokumenata koji postaju obavezujući za njen dalji održivi razvoj i to je onaj prvi značajan korak u dugotrajnom procesu. Naši gradovi su tek pred velikim zadatkom.

Energetski sektor je prepoznat kao pokretač crnogorske nacionalne ekonomije. Naša politika podrazumijeva povećanje obnovljivih izvora energije, promociju energetske efikasnosti i promociju investicija. Ono što je najvažnije je to da čista energija, zelena radna mjesta, ekomska konkurentnost i investicije u obnovljive izvore energije donose korist svima nama. Važno je zapamtiti da svaka zemlja mora da usvoji sopstveni pristup zelenoj ekonomiji u skladu sa onim što su njene razvojne perspektive i specifični uslovi.

Zelena ekonomija nije zamjena za održivi razvoj već njegov sastavni dio.

Crna Gora je čvrsto opredijeljena da svoj ekonomski razvoj što više zasniva na principima zelene ekonomije. Kao država koja je Ustavom definisana kao ekološka, Crna Gora preduzima mјere koje na nivou sektorskih politika treba da omoguće usklađivanje razvojnih potreba i prioriteta sa globalno prihvaćenim principima i načelima održivog razvoja.

Bez zelene ekonomije nema privrednog razvoja u državama regionala, a kako je zelena ekonomija relativno nov pojam na globalnom nivou, regionalna saradnja je najbolji odgovor

na ovaj izazov. Zato su zemlje regionala u Budvi 8. usvojile Budvansku deklaraciju o jačanju regionalne saradnje i koordinacije u promovisanju energije u kontekstu održivog razvoja i zelene ekonomije u Jugoistočnoj Evropi. Naravno, nije se stalo na tome pa je na konferenciji u Beogradu povodom održavanja četvrte godišnje regionalne konferencije „Zelena ekonomija – Zaštita životne sredine“ 1. marta 2013. godine usvojena je Deklaracija o zelenoj ekonomiji od strane svih zemalja regionala jugoistočne Evrope - Crne Gore, Srbije, Bosne i Hercegovine, BJR Makedonije i Republike Srpske.

Između ostalog u Deklaraciji se navodi:

„Priznajemo globalne izazove 21. vijeka koji zahtijevaju hitno pronaalaenje globalnih rješenja, kao i regionalnu saradnju zasnovanu na međunarodnim sporazumima i instrumentima, a naročito na Deklaraciji iz Rija, Agendi 21, Milenijumskim razvojnim ciljevima i Planu implementacije iz Johanesburga;

Ostajemo posvećeni procesu pristupanja Evropskoj uniji i odlučni da uskladimo nacionalne i regionalne napore na ostvarivanju održivog i zelenog rasta sa sektorskim politikama Evropske unije, kao i sa strateškim ciljevima koji su predstavljeni u Strategiji 2020 Evropske unije i Energetskoj zajednici;

Priznajući da je širi region Jugoistočne Europe ranjiv na negativne uticaje u životnoj sredini i klimatske promene sa lokalnim i regionalnim uticajem na životnu sredinu i društveno-ekonomski razvoj i potrebu da naše zemlje rade na promovisanju ekološki prihvatljivih mehanizama i proaktivnih rješenja za suočavanje sa izazovima i prevaziilaenje problema na putu ka ostvarivanju standarda i promovisanju normi koje važe u Evropskoj uniji;

Svjesni da će unaprjeđivanje koncepta zelene ekonomije u sinergiji sa aktivnostima u vezi sa klimatskim promjenama obezbiti održiv razvoj naših zemalja i čitavog regiona i održavati proces dugoročnog razvoja u korist svih.¹

Energetski sektor u Crnoj Gori je prepoznat kao važan pokretač nacionalne ekonomije. Najznačajnija pitanja vezana za ovu temu se odnose na povećanje udjela obnovljivih izvora energije, promociju energetske efikasnosti i promovisanje investicija. Obezbjedivanje održivog razvoja energetike temelji se na ubrzanim ali racionalnom korišćenju vlastitih energetskih resursa, uz uvažavanje principa zaštite životne sredine, kao i na potrebi za socio-ekonomskim razvojem Crne Gore

1 Dio iz „Deklaracije o zelenoj ekonomiji“

Naša zemlja je prva u regionu osnovala Nacionalni savjet za održivi razvoj kao savjetodavno tijelo Vladi u oblasti održivog razvoja koje razmatra dugoročne nacionalne politike sa aspekta njihovog integriranog pristupa i uvažavanja principa održivog razvoja. Usvojena je „Nacionalna strategija održivog razvoja“ (2007. godine), osnovana Kancelarija za održivi razvoj (2005. godine) i usvojena „Komukaciona strategija održivog razvoja Crne Gore 2011-2013.“ (decembra 2010. godine).

ŠTA DALJE?

Ne postoji univerzalno rješenje u pristupu zelenoj ekonomiji. Svaka zemlja mora da usvoji sopstveni pristup zelenoj ekonomiji u skladu sa onim što su njene razvojne perspektive i specifični uslovi.

Posebno je naglašeno i promovisanje korišćenja postojećih nacionalnih i međunarodnih instrumenata i mehanizama za olakšavanje na osnovu pristupa višestrukog uključivanja zainteresovanih strana i obostrano korisne saradnje između vlada, civilnog društva, poslovног sektora, industrije i naučnika.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma u Crnoj Gori smatra da je ulaganjem u projekte u oblasti obnovljivih izvora energije moguće generisati nekoliko hiljada novih „zelenih“ radnih mesta i da se na bazi analize postojećeg stanja u Crnoj Gori, obnovljivi izvori energije, reciklaža, organska poljoprivreda, održivo upravljanje šumama i saobraćaj, izdvajaju kao oblasti sa velikim potencijalima za ozelenjavanje.

Takođe, pored navedenih oblasti, mogućnosti za ozelenjavanje prepoznate su i u sektorima upravljanja otpadom i razvoja infrastrukture za životnu sredinu, investicijama u prirodnji kapital i održivo upravljanje resursima.

Zaštićena područja prirode u Crnoj Gori, a posebno nacionalni parkovi, imaju ogroman razvojni potencijal, posebno u oblasti održivog turizma, poljoprivrede, eksploatacije i prerade dryeta, korišćenja vode i drugih mineralnih resursa.

ENERGIJA I OBNOVLJIVI IZVORI

- Obnovljivi izvori energije su izvori energije koji se dobijaju iz prirode i mogu se obnavljati. Danas se sve više koriste zbog svoje neškodljivosti prema životnoj sredini. Najčešće se koriste energije vjetra, sunca i vode.
- Problem energije je u današnje vrijeme evidentan i jednog dana će doći do energetske krize, jer pored obnovljivih izvora energije ima i neobnovljivih čije rezerve trošimo i koje polako nestaju. Zemaljska kugla ima fiksni iznos prirodnih resursa - od kojih su neki već potrošeni. Sa rastom populacije povećava se potrošnja raspoloživih resursa, kojih je sve manje i manje na raspaganju. To znači da, ako svjetski prirodni resursi budu ravnomjerno distribuirani, ljudi će 2050. godine imati na raspaganju samo 25% resursa po glavi stanovnika u odnosu na 1950. godinu.
- Moderan život se ne može zamisliti bez energije kao što ne može bez vode i hrane. Dakle, energija nije luksuz već sredstvo za život. Bez stalnog i trajnog snabdijevanja energijom nema razvoja i blagostanja. Zato moramo tražiti alternative. Jedna od njih je zelena energija.
- Zaštita životne sredine i obezbjeđivanje dovoljne količine bezbjedne hrane za čovječanstvo predstavljaju dva velika izazova dvadeset prvog vijeka. Cjelokupna svjetska populacija je suočena sa problemima koji su u najvećoj mjeri posljedica čovjekovih aktivnosti i želje za profitom, višim standardom i boljim kvalitetom života. Sa druge strane, proizvodnja hrane je još jedna tema o kojoj se mnogo razmišlja sa jasnim smjernicama u pravcu razvijanja tehnologija koje neće dodatno zagađivati životnu sredinu, a koje će obezbijediti kvalitetnu i bezbjednu hranu za postojeće stanovništvo i buduće generacije.
- Klimatske promjene, ekomska i energetska kriza i svi prethodno pomenuti problemi nameću potrebu za korjenitim društveno-ekonomskim promjenama u gradovima 21. vijeka i to u pravcu podsticanja zelene ekonomije.

ZELENI SAVJETI

Postoji mnogo načina na koje svako od nas može da doprinese zaštiti životne sredine.

Kažu da je potreban 21 dan da apsorbujete ponašanje u naviku. Treba samo preuzeti nekoliko koraka i promijeniti loše ponašanje u navike koje će imati dobar ekonomski i ekološki smisao.

Zajedno sa vašom porodicom i kolegama pokušajte da usvojite najmanje dva od ovih savjeta svakog mjeseca i na taj način ćete biti oni kojima je stalo:

- Planirajte put unaprijed. Kada dobro razmislite o najkraćem putu i prećicama, smanjićete i vrijeme vožnje i troškove goriva.
- Nemojte koristiti plastične kese koje zagađuju okolinu. Nosite ceger uvijek kada kupujete. Budite odgovoran potrošač.
- Provjerite kolika je potrošnja energije prije nego što kupite bilo koji novi uređaj za kuću ili kancelariju. Jefitin štampač ili peć mogu trošiti mnogo više energije nego malo skuplje opcije koje su modernije i energetski efikasnije.
- Kompostirajte organski otpad od hrane. Vaša kuhinja je odličan izvor slobodnog komposta.
- Ne dozvolite da voda teče kada perete zube. Sačuvaćete dugoročno novac na mjesecnim računima za vodu ako koristite jednu čašu vode ili otvorite česmu samo po potrebi.
- Slavine koje kapaju isprazniće vaše džepove. Provjerite slavine i cijevi kod kuće i u kancelariji da li cure ili kapaju. Cijevi koje cure troše vrijedne resurse i takođe koštaju mnogo novca.
- Osigurajte da sve što fotokopirate i štampe u vašoj kući, školi ili kancelariji bude dvostrano i na recikliranom papiru. Sačuvate i novac i drveće.

- Organizujte aktivnosti zaštite životne sredine kao što su uljepšavanje školskog ili komšijskog dvorišta ili sađenje drveća.
- Frižideri su veliki potrošači. Odlučite šta želite prije nego što otvorite frižider. Držeći otvorena vrata duže nego što treba, dolazi do suvišne potrošnje energije. Možete takođe sačuvati energiju osiguravajući da se vrata pravilno zatvaraju.
- Ako imate priliku i mjesto, uzgajajte baštu i imaćete ukusnu i zdravu hranu. Prosječno domaćinstvo treba da ima samo parče zemlje veličine vrata da sadi nekoliko vrsta povrća i biljaka koje mogu da se dodaju ishrani.
- Poklanjajte „zelene“ poklone. Budite inovativni.
- Elektronski plaćajte račune ili transakcije: u kući, u kancelariji, u banci. Smanjićete potrošnju papira i često je mnogo brže i jeftinije nego poštarina.
- Mašine za sušenje veša troše mnogo energije, a i novca. Ako je moguće sušite veš na žici za sušenje napolju.
- Poboljšajte izolaciju vaše kuće, to će pomoći čuvanju energije i smanjiti vaše mjesecne račune.
- Džogirajte napolju, tako ćete sačuvati novac za članarinu u teretani i smanjiti trošak za gorivo koji bi drugačije stvorili koristeći prevozno sredstvo do teretane.
- Kada koristite čajnik prokuvajte onoliko vode koliko vam je potrebno. To će sačuvati električnu energiju, jer će voda proključati brže.

- Smanjenjem potrošnje pozitivno utičete na svjetske prirodne resurse. Ponovo upotrijebite staklene tegle i flaše od raznih proizvoda. Selektivno odvajajte otpad.
- Potražite informacije o proizvođaču i saznajte da li se odgovorno ponaša prema životnoj sredini.
- Zamijenite obične sijalice sa „štедljivim“ sijalicama. Mogu umanjiti vaš račun za električnu energiju, a traju i do 8 puta duže od običnih.
- Koristite kišnicu da zalijete vaše biljke, one će to obožavati, a vi ćete istovremeno štedjeti vodu.
- Koristite javni prevoz ili kada god je moguće vozite biciklo. Na ovaj način čuvate životnu sredinu, pogotovo ako ovu vrstu prevoza uporedite sa putovanjem privatnim automobilom, naročito ako putujete sami.
- Potrošnja vode i električne energije pod tušem je izuzetno visoka. Tuširanje ne treba trajati duže od 10 minuta. Na ovaj način ćemo uštediti i vodu i struju.
- Koristite društvene mreže da podignite svoj glas! Tražite informacije od odgovornih da li se ispunjavaju svi uslovi vezani za zaštitu životne sredine.

Šta navedeno znači za pojedinca? Potrebno je da svako od nas projeni kako može da se uključi!

ULOGA ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA U PROCESU ODRŽIVOG RAZVOJA

Misija civilnog sektora je da predstavlja posrednika izmedju građana i vlasti i vrši uticaj na razvoj i realizaciju politika u svim oblastima. Organizacije civilnog društva (OCD), postale su veoma značajan faktor u društvenom životu svake, pa i naše zemlje.

U Crnoj Gori OCD su svoj razvoj postigle u poslednjoj deceniji i zaslužne su za promociju i razvoj mnogih sektora, za širenje ideje o zaštiti životne sredine, održivom razvoju, a u poslednje vrijeme i o zelenoj ekonomiji.

Civilni sektor kroz projekte koji se finansiraju kako iz državnog budžeta tako i iz različitih inostranih fondova ima uticaj na proces održivog razvoja i razvoja zelene ekonomije koja je u našoj zemlji još uvijek u „povodu“. Projekti koje realizuju ove organizacije imaju za cilj da obrazuju i podignu svijest o pomenutim temama i izvode se na različite kreativne načine i upućeni su ljudima svih životnih dobi.

Kada je o ekološkim pitanjima riječ, civilni sektor je dosta jak i razvijen. Organizacije se bave različitim pitanjima: zaštite životinja, biljaka, prirode, kvaliteta vazduha, klimatskih promjena, održivim razvojem, kreiranjem politike životne sredine, energijom, što nuklearnom što obnovljivim resursima, zatim otpadom, globalizacijom, zelenom ekonomijom itd. Tim pitanjima se bave kroz različite aktivnosti: savjetodavne usluge, podizanje svijesti javnosti, direktnе akcije čišćenja, nabavka opreme, umrežavanje, lobiranje itd.

Održivi razvoj treba da bude uključen u obrazovne programe na svim nivoima, uključujući i doživotno obrazovanje. Obrazovanje traje tokom čitavog ljudskog života uključujući formalno, neformalno i svako drugo obrazovanje. Organizacije civilnog društva se odlično uklapaju upravo u neformalno i doživotno obrazovanje. Ono što je karakteristično za OCD sektor je različitost i raznovrsnost tako da ne postoje pravila u pristupu i načinu edukovanja, kao ni uniformnost u tome koga treba edukovati. Nevladine organizacije rade na obrazovanju ljudi svih uzrasta i različitih profesija.

Pored FORS Montenegro koji realizuje projekat i organizacije COOR koja je partner na projektu uključene su sledeće organizacije:

Zeleni gaj
Adresa: Karavanski put broj 16, Rožaje
Tel: +382 67 363 989
E-mail: nvo.zeleni.gaj@gmail.com

9. decembar
Adresa: Trg 9. decembar br. 7,
Danilovgrad
Tel: +382 68 730 570
E-mail: nvo9.decembar@gmail.com

Da zaživi selo
Adresa: Vuka Karadžića 36, Pljevlja
Tel: +382 67 821 399
E-mail: dazaziviselo@yahoo.com
Web sajt: www.dazaziviselo.me

Viva Vita
Adresa: V. Jakića bb, Pljevlja,
Tel/fax: +382 52 353 160; +382 67 517 611
E-mail: vivavita@t-com.me
Web sajt: www.vivavita.org

Green Piva
Adresa: Baja Pivljana bb, Plužine
Tel: +382 69 065 324
E-mail: greenpiva@pluzine.com

UTR Žabljak
Adresa: Ul. Vuka Karadžića br.3,
Žabljak
Tel: +382 68 001 150
E-mail: durmitorraft@yahoo.com

Centar za seoski razvoj
Adresa: Petnjiča
Tel/fax: +382 51 238 260; +382 51 238 261
E-mail: czsr@t-com.me
Websajt: www.petnjiča-czsr.com

Cmiljače
Adresa: Kruševa bb, Bijelo Polje
Tel: + 382 67 807 254;
382 69 532 484
E-mail: baliczehra@gmail.com

Euro za Gusinje
Adresa: Ul. Čaršijska bb, Gusinje
Tel/fax: +382 51 252 126
E-mail: eurozagusinje@gmail.com
Web sajt: www.eurozagusinje.com

Terra Nostra
Adresa: Podbišće bb, Mojkovac
Tel: +382 67 868 836
E-mail: sanja_miletic@yahoo.com

Gorska služba spašavanja Crne Gore
Adresa: Kapino Polje bb, Nikšić
Tel: +382 40 256 084
E-mail: gsscg@gss-cg.me
Web sajt: www.gsscg.me

PSK Cmiljače
Adresa: Kruševa bb, Bijelo Polje
Tel: +382 67 807 254;
+382 69 532 484
E-mail: baliczehra@gmail.com

PSK Kom
Adresa: Branka Deletića bb, Andrijevica
Tel: +382 69 343 374
E-mail: psdkom@gmail.com
Web sajt: www.psk-kom.me

Sjeverna zemlja – North Land
Adresa: Polimska 42, Berane
Tel: +382 67 232 791;
+382 68 895 809
E-mail: nvonorthland@gmail.com

Priroda
Adresa: Voja Deretića 4, Nikšić
Tel: +382 40 212 855
E-mail: priroda.nvo@gmail.com

Opstanak
Adresa: Šavnik
Tel: +382 69 343 009;
+382 69 532 070
E-mail: nstimar@t-com.me

Otvorena škola
Adresa: prostorije Crvenog krsta,
Danilovgrad
Tel/fax: +382 20 812 538; +382 69 595 082
E-mail: os-danilovgrad@t-com.me
Web sajt: www.otvorenaskola.me

O.C. Bonafides
Adresa: Velimira Jakića 37, Pljevlja
Tel: + 382 67 216 621; +382 68 450 140
E-mail: o.c.bonafide@t-com.me

Humanitarac
Adresa: Rubeža 138, Nikšić
Tel: +382 40 255-056
E-mail: humanitarac@yahoo.com

Ekološki pokret Ozon
Adresa: Ul. Serdara Jola Piletića 1, Nikšić
Tel: +382 40 241 063
E-mail: aleksandar.perovic@ozon.org.me
Web sajt: www.ozon.org.me

Natura
Adresa: Dunje Đokić bb, Kolašin
Tel: +382 69 074 766
E-mail: natura@t-com.me
Web sajt: www.natura-montenegro.org

Pravi put
Adresa: Rifata Burđovuića bb, Rožaje
Tel/Fax: +382 68 640 609;
+382 51 274 220
E-mail: nvo.praviput@gmail.com

Roditelji za učenike
Adresa: Ul. 13. jula bb, Kolašin
Tel/fax: +382 20 860 110
E-mail: gobra@t-com.me
Web sajt: www.klap.me

Vraneš
Adresa: Živka Žižića 26, Bijelo Polje
Tel/fax: +382 0 50 432 356;
+382 0 67 581 804
E-mail: vidojem@t-com.me

ZAKLJUČAK

Zelena ekonomija – izbor ili obaveza za sve nas?

Očuvanje naše planete, kao aktuelna tema, prisutna je kroz različite rezolucije, programe i aktivnosti više od jednog vijeka. Najraniji koraci imali su za cilj očuvanje prirodnih resursa, ali samo u domenu ograničenja ljudskih aktivnosti. To i nije bio pravi način borbe sa globalnim problemom zagađenja, ali je bio jedan od prvih značajnih koraka ka rješenju.

Kako se dosadašnji model razvoja pokazao neefikasnim i neodrživim ne samo za čovjekovu okolinu, već i za ekonomiju i društvo, treba neodložno krenuti drugim putem, uz usaglašenu politiku svih aktera na planeti, u čijem će centru biti interesi čovječanstva i planeta Zemlja.

Glavni cilj čovječanstva je da sačuvamo životnu sredinu, a da ne ograničimo rast privrede.

Sada smo na raskrsnici: da li ćemo zažmurniti na negativne uticaje na životnu sredinu ili možemo spasiti planetu od nas samih?

Sami gradimo svoju budućnost!

Jednostavno rečeno, svako od nas se mora uključiti, štedjeti i čuvati životnu sredinu. Sama ušteda resursa ne garantuje stalnost ili povećanje istih, pa se iz tog razloga treba fokusirati i na status, trend i ograničenja prirodnih sistema.

Zelena ekonomija nije zamjena za održivi razvoj, već način ostvarivanja takvog razvoja na nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou.

Projekat finansira EU

Projekat realizuje FORS Montenegro u saradnji sa organizacijom COOR

Adresa: Ivana Milutinovića 10, Nikšić
Tel/fax: +382 40 212 484
E-mail: mailbox@forsmontenegro.org
Web sajt: www.forsmontenegro.org

Adresa: Stjepana Tomića 1a, Sarajevo
Tel/Fax: + 387 33 207 949
E-mail: coorsa@bih.net.ba
Web sajt: www.coor.ba/bos

Za više informacija o projektu posjetite sajt
www.forsmontenegro.org

Sadržaj ove brošure isključiva je odgovornost Fondacije za razvoj sjevera Crne Gore – FORS Montenegro, i ni na koji način se ne može smatrati da odražava stavove Evropske unije.